

Duchovnívědecká nauka o člověku

Zákon astrální úrovně: odříkání

ČTVRTÁ PŘEDNÁŠKA

Rudolf Steiner Zákon úrovně devachanu: obětování

Berlín, 26. října 1908

Naše dnešní přednáška má pojednávat o podmínkách, které má člověk plnit, když chce v sobě dřímající síly a schopnosti vytvářet a dostat se k vlastní zkušenosti a k pozorování vyšších světů. V článcích „Jak dosáhneme poznání vyšších světů“ máte obraz o ledačem, co má člověk plnit, chce-li jít stezkou poznání, chce-li proniknout do vyšších světů. Avšak tyto články mohou poskytnout jen jednotlivosti. Dokonce kdybychom jejich rozsah zvětšili třikrát nebo dokonce desetkrát - o všem v této oblasti lze říci nekonečně mnoho! Bude proto vždycky užitečné, když podáme další výklady v tomto nebo onom směru. Tyto věci lze pokaždé osvětlit jen z jedné jisté strany, a musíme zachovat zásadu o doplnění toho, co jsme získali z jedné strany, tím, co nám bude osvětleno ze strany druhé. Dnes si stanovíme úkol osvětlit náčrtkovitě z jisté strany mnohé z toho, jaké jsou podmínky stezky poznání, podmínky vzestupu do vyšších světů.

Vzpomínáte si na náznaky, které byly podány ve výkladu Goethovy „Pohádky“. Jedná se o to, že člověk má duševní síly různého druhu, a že na jejich vytvoření, tedy myšlení samo o sobě, cítění samo o sobě a chtění samo o sobě závisí na jedné straně vzestup, a na druhé straně, že člověk metodami cvičení uvádí tyto tři do správného vzájemného vztahu. Chtění, cítění a myšlení musí být uvedeny k vývoji v poznání jednotlivých duchovních životních cílů vždycky v přesně správné míře. Pro určitý cíl musí například chtění ustoupit, cítění naproti tomu silněji vyniknout, pro jiný cíl musí myšlení ustoupit a opět pro jiný cíl cítění. Všechny tyto duševní síly musí být utvářeny okulturními cvičeními ve správném poměru. S utvářením myšlení, cítění a chtění souvisí vzestup do vyšších světů.

Především se jedná o očistu, pročištění myšlení. To je nutné, aby myšlení nebylo závislé na vnějším smyslovém pozorování, které se může získat na fyzické úrovni. Avšak nejen myšlení, ale i cítění a chtění se mohou stát silami poznání. V obyčejném životě jdou osobními cestami. Sympatie a antipatie jdou cestami upravenými pro jednotlivou osobnost. Mohou se však stát objektivními silami poznání. Pro dnešní vědu to může znít neuvěřitelně. O myšlení, zvláště o myšlení představivém, zaměřeném na smyslové pozorování, lze takto snadno uvažovat, ale jak by mohli lidé přiznat, že se cit může stát silou poznání, když vidí, jak vůči téže věci cítí jeden tak a druhý onak?- Jak by se mohlo připustit, že něco tak kolísavého jako sympatie a antipatie závisící na osobnosti, se může stát směrodatným pro poznání a že by se mohlo stát natolik ukázněné, aby mohlo pochopit nejnvnitřnější podstatu nějaké věci?- Ze to dělá myšlenka, to se dá lehce pochopit; že však i tehdy, když stojíme před nějakou věcí a ta v nás probouzí pocit, že toto cítění v nás může působit tak, že nemluví sympatie nebo antipatie

jednotlivce, ale samo se může stát výrazovým prostředkem pro to, co je v nej hlubším nitru věci, to se zdá těžko uvěřitelné. Že se dále může stát i síla vůle a tužby výrazovým prostředkem pro nitro, to se zdá dokonce frivolní.

Avšak stejně tak, jako se může myšlení očistit, a tím se stát objektivním, takže se stane výrazovým prostředkem pro skutečnosti jak ve smyslovém světě tak také ve vyšších světech, tak se mohou stát cítění i chtění objektivními. Avšak těmto věcem se nesmí špatně rozumět. Cit dnešního člověka v jeho obyčejném životě v bezprostředním citovém obsahu se nestane výrazovým prostředkem vyššího světa. Tento cit je něco osobního; okultní cvičení, která žák dostává, směřují ke kultivování tohoto citu, to znamená k jeho změně, k jeho proměně. Tím se cit ovšem stane něčím jiným než byl, když byl ještě osobní. Ale nesmíme si myslet, když jsme na okultní stezce dosáhli určitého stupně, že můžeme pak z hlediska poznávajícího člověka říci: Mám před sebou bytost, něco o té bytosti cítím, a to, co cítím, je pravda, poznání. Postup, který proměňuje cit pomocí okultních cvičení je mnohem intimnější, niternější. To se vyjadřuje v tom, že ten, kdo proměnil cvičeními svůj cit, dostává se k imaginativnímu poznání, takže se mu duchovní obsah projevuje v symbolech, které jsou výrazem toho, co jsou v astrálním světě skutečnosti a bytosti. Cit se změní, stane se imaginací, takže v člověku se objevují astrální obrazy, které mu vyjadřují události astrálního prostoru. Člověk nevidí tak jako ve fyzickém světě, například růži oděnou barvami, ale v symbolických obrazech, a všechno to, co je nám předváděno v okultní vědě, v obrazech. Tak jako černý kříž, který je ozdoben růžemi Všechny takové symboly mají vyjádřit určitou skutečnost a odpoví dat stejně tak astrálním skutečností jako to, co vidíme ve vnějším fyzickém světě, odpovídá fyzickým skutečností. Vytváříme tedy cit, avšak poznáváme v imaginaci.

Stejně tak je tomu s vůlí. Dosáhneme-li stupně, kterého se do ní stého stupně může dosáhnout školením vůle, pak neřekneme, když se setkáme s nějakou bytostí: probouzí ve mně schopnost touhy, ale, je-li vypěstována vůle, začneme vnímat to, co je předmětem znění v devachanu.

Vytváří se v nás cit a důsledkem je astrální zření v imaginaci. Vy tváří se v nás vůle a prožívání devachanského dění v duchovní hudbě, v harmonii sfér, z níž k nám zaznívá nejvnitřnější přirozenost věcí: to je důsledek. Stejně tak, jako vytváříme myšlení a tím dospíváme k objektivnímu myšlení, což je první stupeň, vytváříme cítění, a na stupni imaginace bude vycházet nový svět. A stejně tak vytváříme vůli a v inspiraci vyplývá poznání nižšího devachanského světa, a konečně se před člověkem v intuici otvírá vyšší devachanský svět.

Tak můžeme říci: Když se člověk pozvedne na nejbližší stupeň bytí, vyplývají mu obrazy, které však teď už nepoužívá jako své myšlenky, takže se ptáme: jak odpovídají tyto obrazy skutečnosti? Věci se ukazují v obrazech, které jsou z barev a tvarů, a imaginací musí člověk sám rozřešit bytosti, které se mu tak symbolicky ukazují. V inspiraci k nám mluví věci, tu se nepotřebujeme ptát, nepotřebujeme řešit je v pojmech, to by bylo přenášení teorie poznávám z fyzické úrovně, ale tu k nám mluví nejvnitřnější bytost věcí sama. Když potkáme člověka, který nám vyjadřuje svou nejvnitřnější podstatu, tak je to jiné, než když se setkáme s kamenem. Kámen musíme rozpoznat a přemýšlet o něm. U člověka je něco, co se takto

nedožíváme, ale jeho podstatu poznáváme z toho, co nám říká: mluví k nám. Tak je to s inspirací. Není to pojmové rozhovorové myšlení, ale posloucháme, co věci říkají, jak vypovídají samy svou podstatu. Nemělo by žádný smysl, kdybychom chtěli říci: zemře-li někdo a já se s ním setkám opět v devachanu, budu vědět, s kým se setkávám, vždyť přece devachanské bytosti musí přece vypadat jinak a nemohou být srovnávány s tím, co je na fyzické úrovni. V devachanu říká bytost sama, co je za bytost, tak jako kdyby nám někdo neřekl jen své jméno, ale jako kdyby neustále nechával plynout svou bytost k nám. To k nám proudí hudbou sfér; nepoznání už tu není možné.

Teď je tu jistý záchytný bod k zodpovězení jedné otázky. Velmi snadno dojde k nedorozumění vlivem různých duchovně-vědeckých líčení a snadno se uvěří, že fyzický, astrální a devachanský svět jsou prostorově rozlišeny. Vždyť víme: zde, kde je fyzický svět, tu je také astrální a devachanský, jsou v sobě navzájem. Tak by se tu mohla položit otázka: je-li všechno v sobě, nemohu rozlišovat tyto tři světy jako ve fyzickém prostoru, kde je všechno vedle sebe. Vězí-li věčnost zde na zemi, jak pak rozliším od sebe astrální a devachanský světy? Rozlišujeme je, když vystupujeme z astrálního k devachanskému a množství obrazů a barev ve svých formách je prozvučeno stejnou měrou, jak stoupáme vzhůru. To, co bylo před tím duchově svítícím, bude teď duchově znějícím. Je také rozdíl v prožívání vyšších světů, takže ten, kdo se vžívá vzhůru, může vždy podle určitých zážitků poznat, zda je v tom nebo onom světě.

Dnes mají být charakterizovány rozdíly pokud se týče prožívání astrálního a devachanského světa. Tedy nejen tím, že astrální svět může být poznán imaginací a devachanský inspirací, ale i podle jiných zážitků víme, v kterém světě jsme. Článkem v astrálním světě je ta doba, kterou má člověk prožít bezprostředně po smrti a která je v duchovně-vědecké literatuře nazývána doba kamaloky. Co znamená být v kamaloce? Občas jsme se pokusili naznačit v popisech, co znamená být v kamaloce. Často jsem uváděl charakteristický příklad o labužníkovi, který tu prahne po požitku, který mu může opatřit jen chuťový smysl. Fyzické tělo je při smrti odloženo a ponecháno v hmotném světě, éterné tělo částečně také, ale astrální tělo tu ještě je a člověk má své vlastnosti a síly, které měl v životě ve fyzickém těle. Ty se nemění hned po smrti, ale teprve postupně. Když člověk toužil po chutných jídlech, tak mu tato touha po požitku zůstala, ale po smrti mu chybí nástroj ji uspokojit, neboť fyzické tělo se svými orgány tu už není. Musí požitkem postrádat, touží po něčem, co postrádat musí. To platí pro všechny prožitky v kamaloce, a tyto se vlastně neskládají z ničeho jiného než ze života, ze stavu v astrálním těle, kdy člověk má ještě touhu po uspokojování, které může být spíše jen fyzickým tělem. A poněvadž je už nemá, je nucen si odříci touhu a dychtění po požitcích: to je doba odvykání. Teprve tehdy je od toho osvobozen, když tuto touhu z astrálního těla odvrhl.

Během doby celé kamaloky žije něco v astrálním těle, co se může nazvat odříkání, odříkání v nej různějších formách, odstínech a rozlišení; to je obsah kamaloky. Stejně tak jako můžeme rozlišovat světlo na červené, žluté, zelené a modré tóny, tak se tu i odříkání rozlišuje do různých kvalit, a známka postrádání je značkou člověka, který je v kamaloce. Avšak astrální úroveň není jen kamaloka, je mnohem obsáhlejší. Avšak nikdy by člověk, který žil jen ve fyzickém světě a prožíval jen jeho obsah, - ať už by po smrti nebo jinými prostředky

prožíval astrální svět - nemohl prožívat ostatní části astrálního světa, kdyby se nepřipravil. Astrální svět nemůže prožívat jinak než především v odříkání.

Kdo vystoupí do vyšších světů a ví: postrádám to nebo ono a není žádná naděje, že to dostanu, ten prožívá obsah vědomí astrálního světa. I kdyby někdo jako člověk mohl vystoupit okultními prostředky na astrální úroveň ze svého těla, musel by vždycky trpět odříkáním v astrálním světě.

Jak tedy můžeme v sobě vypěstovat to, že nejen poznáme část astrálního světa, která je vyjádřena postrádáním, fází postrádání, ale že astrální svět v nejlepším smyslu prožíváme, že prožíváme onu část, která opravdu tento svět vyjadřuje v dobrém, v nejlepším smyslu? Pěstováním toho, co je protiklad postrádání, může člověk vejít do druhé části astrálního světa. Proto budou metody probouzející v člověku síly, které jsou opačné než postrádání, takové, které člověka dostávají do druhé části astrálního světa. To jsou síly odříkání. Stejně tak jako postrádání je i odříkání myslitelné v četných odstínech. S nejmenším odříkáním, které si uložíme, uděláme krok vpřed v tom smyslu, že se vyvíjíme vzhůru k dobré stránce astrálního světa. Když si odřekneme to nejbezvýznamnější, vypěstujeme si něco, co přispívá něčím podstatným k poznání dobré stránky astrálního světa. Proto se v okultních tradicích klade takový důraz na to, aby se žák na zkoušku zbavil toho nebo onoho, aby cvičil odříkání. Tím se mu dostane vstupu do dobré stránky astrálního světa.

Co se tím způsobí? Vezměme především zkušenosti v kamalocce. Pomysleme si, že někdo vyjde smrtí nebo jiným působením z fyzického těla, a tak mu budou chybět nástroje těla. Tím mu bezpodmínečně chybí nástroj pro uspokojování. Okamžitě nastane strádání a to vyvstane jako imaginativní obraz v astrálním světě. Například se objeví červený pětiúhelník, nebo červený kruh. To není nic jiného než obraz toho, co vstoupí do zorného pole člověka a to odpovídá postrádání stejně tak, jako ve fyzickém světě předmět na fyzické úrovni odpovídá tomu, co prožíváme v duši jako jeho představu. Mame-li velmi nízké choutky, velmi hluboko zakořeněné žádosti, pak se člověku zjevují hrůzostrašná zvířata, když je z těla venku. Tato hrozná zvířata jsou symbolem pro tyto nejnižší choutky. Naučili-li jsme se však odříkání, pak se v okamžiku, kdy jsme působením smrti nebo intuice venku z těla, červený kruh proměňuje, protože červen pronikáme pocitem odříkání, a vzniká kruh zelený. Stejně tak zmizí zvíře silami odříkání a objeví se uslechtilý útvar astrálního světa.

Tak musí člověk nejprve to, co je mu objektivně dáno, červený kruh nebo ohavné zvíře, proměnit v jeho opak vypěstovanými silami odříkání, zřikáním se. Odříkání vykouzli z neznámých hloubek prave postavy astrálního světa. Tak si nesmí nikdo myslet, když se chce v pravém smyslu dostat do astrálního světa, že při tom není zapotřebí účast jeho duševních sil. Bez toho by dospěl jen do části astrálního světa. Musí se zřít i veskeré imaginace. Kdo se zříká, ten se odříká, a to je to, co vykouzluje pravou podobu astrálního světa.

V devachanu máme inspiraci. I zde je vnitřní rozlišení částí devachanu, které člověk nemůže prožívat pasivně, když je prožívá po smrti. V devachanu je tomu tak, že jistou souvislostí světů se nenapíše tolik zla. Astrální svět má v sobě tu hroznou kamaloku, ale devachan jí ještě nemá. Tak tomu bude až ve stavu Jupitera a Venuše, až všechno použitím černé magie a podobným působením přejde do dekadentního stavu. Pak ovšem se v devachanu bude vyvíjet něco podobného jako to, co je dnes v astrálním světě. Zde v devachanu je tedy v nynějším vyvojovém cyklu poměr poněkud jiný. Co vyvstane nejdřív před člověkem, když na stezce poznání vystoupí z astrálního světa do devachanu nebo když jde cestou prostého člověka a je po smrti uveden vzhůru, co pak prožije v devachanu? Blaženost pro-

žije! To, co se z nuancí barev uspořádá v tónech, to je za všech okolností blaženost. V devachanu na dnešním stupni vývoje je všechno utváření, tvoření a pokud se týče poznání duchovní slyšení. A blaženost je všechno utváření, blaženost je všechno slyšení harmonie sfér. Člověk bude v devachanu pociťovat jen blaženost, samou blaženost. Když prostřednictvím duchovního vědění, prostřednictvím duchovních vůdců lidského vývoje, mistrů moudrosti a souladu pocitů, nebo v případě obyčejného člověka je po smrti uveden vzhůru: vždy tam prožije blaženost. To je to, co musí prožít zasvěcenec, když na stezce poznání dospěje tak daleko. Ale pokračujícím vývojem světa se nesmí zůstat u pouhé blaženosti. To by znamenalo jen vystupňování nej rafinovanějšího spirituálního sobectví. Osobnost člověka by do sebe přijímala jen teplo blaženosti, ale svět by se nedostal dál. Vytvářely by se bytosti, které duševně ztvrdnou samy v sobě. Ke zdaru a pokroku světa musí tedy ten, kdo pomocí cvičení přijde do devachanu, dostat nejen možnost prožít v hudbě sfér všechny nuance blaženosti, ale musí v sobě vyvinout pocity opaku blaženosti. Jako stojí odříkání proti postrádání, tak se má pocit obětování k blaženosti, k obětování, které tu je připraveno, aby to, co se přijímá jako blaženost, mohlo být vylito, mohlo plynout do světa. Pocit sebeobětování měli ti božští duchové, které nazýváme Trůny, když začali mít svůj podíl na tvoření. Když na starém Saturnu vylili svou vlastní substanci, tehdy se obětovali pro nastávající tvořící se lidstvo. To, co máme dnes jako hmotu, je totéž, co se z nich rozlilo na Saturnu. A stejně tak se obětovali duchové moudrosti na starém Slunci. Tito božští duchové vystoupili do vyšších světů, nevzali si zážitek blaženosti jen pasivně, ale při průchodu devachanem se naučili obětovat. Touto obětí se nestali chudšími, ale bohatšími. Jen bytost, která žije zcela ve hmotě, věří, že obětováním jí ubývá - nikoli, vyvíjet se výše, bohatěji, je spojeno s obětováním ve službě všeobecného vývoje.

Tak vidíme, že člověk stoupá k imaginaci a inspiraci a vstupuje do oné sféry, kde se celá jeho bytost proniká stále novými nuancemi blaženosti, kde takřikajíc všechno kolem sebe prožívá tak, že to k němu nejen mluví, ale kde se všechno kolem něho stává nasáváním duchovních tónů blaženosti.

V proměně všech pocitů, které člověk má, spočívá výstup k vyšší schopnosti poznání, a okultní školení nespočívá v ničem jiném, než že pravidla a metody, které nám dali mistři moudrosti a souzvuku pocitů, a které jsou vyzkoušeny tisíciletou zkušeností, že těmito pravidly a metodami se proměňuje cit a vůle člověka a že ho to vede k vyšším poznáním a zážitkům. Tím, že žák postupně okultně kultivuje souhrn svých citů a vůle, nabývá těchto vyšších schopností.

Kdo se dostal do duchovní-vědeckého hnutí, nesmí brát lhostejně, zda k němu patří tři, šest nebo sedm let. Má to svůj význam. Žák si musí ujasnit pocit spoluprožívání tohoto vnitřního růstu na základě jeho vnitřní zákonitosti. Jde o to, abychom na to zaměřili svou pozornost, jinak nás jeho účinky minou.